

E DIEL

21 Prill

2019

Stefan Taçi, Notre-Dame, pastel 2001

NGA MARCIN CZERMIŃSKI*

"KOLONIA SHQIPTARE NË BORGIO ERIZZO TË ZARËS"

Disa kilometra mbas Zarës fil lonte fshati që, në të vërtetë, ishte një varg shtëpish të ndërtuara në të dyja anët e rrugës, në një distancë nga njëra-tjetra çerek milje tonën, ashtu siç më siguruan. Borgo Erizzo, siç quhet që nga themelimi i saj, fillimisht të lë përshtypje të mira: shtëpi të rregullta, me kopshte me lule dhe me perime; njerëz me pamje të bukur dhe të shëndetshëm dhe, nga sa mund të kuptosh nga veshja, jetojnë të kamur.

Sigurisht që vizitën e parë e bëra tek prifti i famullisë, që ishte Don Sime Toriçi, administratori i Arbanasit.

Ai më priti me mikpritje të mrekullueshme dhe menjëherë, si fillim, urdhëroi të më gostisnin me kafe, sipas zakonit shqiptar. Zonja e famullisë u zu ngushtë dhe tha: "Nuk ka mbetur asnjë

Shqiptarët "e panjohur" të Kroacisë në shekullin XIX

kokërr kafeje, sepse e gjitha u harxhua të dielën". Meqenëse ishte e premtë mbasdite mund ta kuptoja se, ndonëse jam në një fshat të kamur, tek famulltari nuk ka rezerva ushqimore, por ka varfëri. Duhet ta pranoj se kjo gjë më la përshtypje të mirë, sepse këtu varfëria është e pranishme, që e ka burimin nga mënyra dhe karakteri baritor i jetesës.

Duke u njohur për qëllimin e vizitës sime, prifti Toriç më shëtiti nëpër kishë dhe në të gjitha rrugicat e skutat e fshatit. Më njohu me shqiptarët më të shquar, ndërsa këta, duke parë se mbaja shënime, grumbulloheshin në numër të madh rreth meje dhe secili përpiqej të më jepte detaje të reja ose t'i sqaronte ato. Ato që grumbullova në vend, si dhe materialet e marra nga arkivi i guvernatorit të Zarës, po i paraqes këtu dhe ndoshta ato

mund të hedhin dritë në marrëdhëniet e këtushme të Republikës Venedike me shtetin kufitar Otoman.

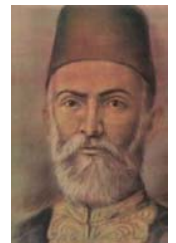
Që nga koha e ardhjes dhe pushtimit turk të shteteve të sllavëve të jugut: Bosnjës dhe Hercegovinës, si dhe të Shqipërisë, Re-

publika Vendike vendosi raporte të ngushta me popullsinë e atjeshme katolike dhe, në një farë mënyre, ishte e ndërgjegjshme për rolin e saj, për përkujdesjen që duhet të tregonte ndaj tyre. Nëse këtë e bënte për interesat e saj apo për shkak të ndjenjave humanitare, do

ta shohim më poshtë; por është e sigurt se protektorati i Venedikut të fuqishëm ishte shumë në favor të popullsisë së shtypur, sepse nga fundi i shekullit XVII përndjekja e të krishterëve, veçanërisht në Shqipëri, kapërcëu çdo kufi.

Familja e Sami Frashërit nuk i lejoji eshtrat e tij në Shqipëri!

Lidhur me këtë do të themi vetëm dy gjera. Njëra nga këto është një ngjarje që ne nuk e dim. Qeveria shqiptare, e cila ndodhej në atë kohë në pushtet, kur doli diskutimi mbi të se " ishte shqiptar", apo " nuk ishte shqiptar", duke iu drejtuar zyrtarisht familjes së Samiut, ka kërkuar për t'i sjelle në Shqipëri eshtrat e dijetarit të madh, duke i bere të gjitha ceremonitë dhe ta varrosnin në Tiranë. Mirëpo familja e Samiut, kësaj dëshire të Qeverisë Shqiptare i ka dhënë këtë përgjigje: Ai është pasuri e kësaj toke, dhe do të prehet në këtë tokë".

Në këtë numër: MARCIN CZERMIŃSKI, HIKMET FERIUN ES DHE KUJTIM NURO, SUL GRAGJEVI, DEMIR GJERGJI ETJ...

...nga numri i shkruar

"Milosao" e këtij numri mund të konsiderohet relativisht e mirë. Mbante pak errë sepse ishte e mbushur me shkrime për personazhe të vjetra. Në qendër ishte jeta e Kostë Çekrezi dhe vazhdimi i shkrimit për Sami Frashërin, që po zgjatej pafundësisht. E veçanta për Kostë Çekrezin ishte se merrej në konsideratë nga studiuesi Andon Andoni koha e hershme e formimit të tij, e cila lidhej me Shqipërinë.

Ky personazh, Kostë Çekrezi, mbahet si një nga katër liderët e komunitetit shqiptar të Amerikës, pas Faik Konicës, Fan Nolit dhe Kristo Dakos. Në të gjallë Fan S. Noli do ta rendiste si "ndër tre njerëzit që mund t'i sillnin dobi fatit të Shqipërisë" dhe "punëtori më i madh që ka njerëzë Përlindja Shqiptare". Autori, që ka shkruar një monografi për të përpjetë të shpjegojë hershmërinë e kësaj figure të shquar dhe gati të harruar. Redaktori i duket se ka mungesë të dritëhijeve, ato që realisht mund të ngrenë një figurë si duhet.

Në këtë numër, vazhdoi shkrimi kilometrik dhe disi patetik për jetën e Sami Frashërit, përgatitur nga Kujtim Nuro, një osmanolog i shquar dhe Hikmet Feridun Es botuar në gazetën "Aksham" (Stamboll), Dhjetor 1944-Janar 1945 me titull: *Personalitetet e famshme që nuk i njohim - Shemseddin Sami - Një gjigand mendimtar, të cilin nuk e njohim aspak (Arkivi i Taha Toros - Universiteti i Qytetit të Stambollit)*. Në këtë numër u përshfaq përkorja e frkshme e jetës së tij por edhe episode shumë intime familjare, që shoqërohen edhe me përshkrime interesante të panjohur, si përshebull martesë me të kunatën. Redaktori pati vëre-

jije nga dikush sepse ky numër dukej nga titujt si një lloj bluetooth i një shekulli të shkruar. Në fakt, kjo për shkak të intimiteteve të pathëna.

Redaktori bëri një vëzhgim për albumin e fundit, që i është dedikuar piktores Rudina Proda, të cilën e konsideroi si një institucionalizim të krejt vepërimitarë së saj për shumë vite. Familja e saj, streha, e cila jo vetëm e ka ruajtur por edhe e mbrujti artin e saj, është frymëzuesja dhe angazhuesja e një projekti të tillë tejet mbresëlënës, por në një farë mënyre fryt i një pune kushtuar një individi me cilësi shumë të veçanta që duhet vlerësuar, shkroi ai.

Anastas Kostandini na solli diçka për mikun e tij Maks Velo, ku afirmoi si mesazh identiteti-pikturën, një pikturë që shfaquqion materien, strukturat, dritën fizike apo hijedritën për t'i gjetur ato indirekt mes ngjyrave. Për fat të keq, mungesa e redaktorëve dhe mbi të gjitha korrektorëve na bënë të punojmë që me tekste të parregulluara. Këtë justifikim e themi për disa shkrime të gjata, që nuk mundëm t'i pastronim krejt. Roland Gjoza erdhi me një tregim, që për redaktorin ishte një rëfëm gati psikologjik i zgjidhur deri-diku këndshëm. Fajja e fundit iu la kolegut dhe publicistit të njohur Aleksandër Çipa, i cili në kohët e fundit vjen me këtë cikël poetik që i dedikohet ndjesive të tij, të lidhura ngushtë me Himarën, vendlindjen, dhe me të gjithë shtratin e vet mitik në një regjistrë gati burimor. Redaktori nuk e ndoqi si duhet deri në fund botimin e "Milosao's", për shkak të shumë problematikave, që për fat u zgjidhën deridiku mirë nga layout.

P

POEZIA

Dy shkrimtarë shqiptarë, Luljeta Lleshanaku dhe Ndrek Gjini kanë qenë sivi të ftuar në njërin nga festivalet më në zë të letërsisë në Irlandë, Cuirt International Festival of Literature - (8-14 Prill 2019)

Ky festival letërsie zhvillohet çdo vit në Galway, qytet turistik në perëndim të Irlandës. Ai është themeluar në vitin 1985 dhe për 34 vjet me radhë ka pritur mjaft shkrimtarë të njohur nga gjithë bota, përfshirë këtu edhe fitues të Çmimit "Nobel", të tillë si Seamus Heaney, Herta Müller e mjaft të tjerë...

NGA STAFF MILOSAO

Dy shkrimtarë shqiptarë, Luljeta Lleshanaku dhe Ndrek Gjini kanë qenë sivi të ftuar në njërin nga festivalet më në zë të letërsisë në Irlandë, Cuirt International Festival of Literature - (8-14 Prill 2019)

Ky festival letërsie zhvillohet çdo vit në Galway, qytet turistik në perëndim të Irlandës. Ai është krijuar në vitin 1985 dhe për 34 vjet me radhë ka pritur mjaft shkrimtarë të njohur nga gjithë bota përfshirë këtu edhe fitues të Çmimit "Nobel", të tillë si Seamus Heaney, Herta Müller e mjaft të tjerë.

Gazeta me e madhe Irlandeze Irish Times, si dhe kanali televiziv publik RTE1, si çdo vit edhe kësaj radhe i kanë kushtuar një vëmendje të veçantë këtij festivali. Në përmbledhjet rreth këtij festivali ata përmendin se "Cuirt për vitin 2019 përfshijnë pjesëmarrjen e shkrimtarit nigerian Ben Okri, fitues i "Booker Prize", poetët e mirënjohur ndërkombëtarisht Patricia Smith dhe Rafeef Ziadah, romancier amerikan Joshua Cohen, dhe një mori autorësh dhe poetësh kryesorë irlandezë si Joseph O'Connor, John Kelly, Emilie Pine dhe Sinéad Gleeson.

"Irish Times" dhe RTE1 citojnë gjithashtu se tema e festivalit të sivjetëm 'Literature Of Witness' vjen sivi të një prezantim interesant nga Shqipëria me fituesen e English PEN Luljeta Lleshanakun, dhe poetin shqiptar që banon në Galway, Ndrek Gjini.'

Aktiviteti ku Lleshanaku dhe Gjini prezantuan krijimtarinë e tyre u zhvillua në Teatrën Nuns Island më datën 10 Prill 2019. Salla e këtij teatri ishte e mbushur plot. Drejtoreja e këtij festivali Dr. Emily Cullen u shpreh se ishte mjaft e kënaqur por edhe e surprizuar pasi biletat e këtij aktivi-

Prezantuesja thotë se Lleshanaku gati për çmimin e madh poetik

Prezantuesja e këtij aktiviteti poetia dhe dramaturgia e njohur, e cila boton në gjuhën Irlandeze, Maire Holmes, që është njëkohësisht dhe kryeredaktore e revistës së mirënjohur letrare The Galway Review në hyrje të fjalës së saj i njohu të pranishmit me një lajm që e mësua më pak minuta para se te fillonte ky aktivitet. Lajm që kishte të bënte me faktin se Luljeta Lleshanaku është përzgjedhur për çmimin Griffin Poetry Prize 2019, që është çmimi më i madh në botë, i cili jepet për poezinë. Ky çmim jepet në Kanada nga The Griffin Trust.

teti i shin shitur të gjitha katër ditë para shfaqjes.

Kjo, tha ajo, ndodh ndërko-

hë që pak kohë më parë kishim bileta të pashtura për mjaft aktivitete të tjera të këtij festi-

Zëra nga Shqipëria: Përtej Diktaturës

ti poetia dhe dramaturgia e njohur që boton në gjuhën Irlandeze, Maire Holmes, që është njëkohësisht dhe kryeredaktore e revistës së mirënjohur letrare The Galway Review në hyrje të fjalës së saj i njohu të pranishmit me një lajm që u mësua më pak minuta para se te fillonte ky aktivitet. Lajm që kishte të bënte me faktin se Luljeta Lleshanaku është përzgjedhur për çmimin Griffin Poetry Prize 2019, që është çmimi më i madh në botë që jepet për poezinë. Ky çmim jepet në Kanada nga The Griffin Trust.

Për shumë nga shkrimtarët shqiptarë edhe sot e kësaj dite edhe pse metoda e Realizmit Socialist është e abandonuar, në fakt teknikisht duket se mbeten robër të një letërsie të vjetër. Në gjendje të kapërcejë kohën dhe kulturën, Luljeta Lleshanaku është një pioniere e poezisë shqiptare. E lindur në vitin 1968, ajo ishte vetëm 17 vjeç kur Enver Hoxha vdiq në 1985 dhe u themelua shpejt si zë i fuqishëm poetik. Krejt ndryshe ndodh me poetin shqiptar nga Galway, Ndrek Gjini, një figurë e njohur në skenën e arteve dhe letërsisë lokale dhe një themelues i Galway review. Përmbledhja e tij e parë në gjuhën angleze, "The death of night" u botua në vitin 2011 nga EMAL. Në këtë aktivitet janë bashkuar dy poetë dhe miq të vjetër, teksa ata ndajnë një fazë dhe na sqarojnë për historinë e hidhur dhe të palumtur të Shqipërisë dhe letërsisë së saj, u shpreh media e këtij festivali.

vali ku të ftuar janë shkrimtarë në zë nga Kroacia, Anglia, Franca, Gjermania, Italia, Japonia, Zelanda e Re, Nigeria, Palestina, Ukraina, SHBA-të dhe Slovenia.

Të dy shkrimtarët shqiptarë bënë një paraqitje mjaft dinjitoze para një audience të mbushur plot me krijues, dashamirës të letërsisë, akademikë, lektorë, studentë e mjaft të tjerë.

Prezantuesja e këtij aktivite-